

Grenspark Groot Saeftinghe

Van natuur- tot streekontwikkeling

In de Vlaams-Nederlandse Lange Termijnvisie voor het Schelde-estuarium uit 2005 kwamen beide regeringen overeen dat de verdieping van de Westerschelde en het natuurherstel in de Hedwige- en Prosperpolders gepaard moesten gaan met een verbetering van het natuurbeheer en nieuwe ontwikkelingskansen voor het omliggend gebied. Het Grenspark Groot-Saeftinghe is daar een laat gevolg van: 4.500 ha aaneengesloten grensoverschrijdend natuurgebied. Het is één van de grootste getijdennatuurgebieden van West-Europa.

Het park strekt zich uit vanuit de Westerschelde richting Antwerpen en Hulst, de Belgische gemeente Beveren vormt de ondergrens. Het Grenspark Groot-Saeftinghe verbindt het Verdronken Land van Saeftinghe met het Hedwige-Prosperproject, en de Doelpolder. Oorspronkelijk zaten ook de Prosperpolder en de Nieuw-Arenbergpolder in het pakket. Dit wordt nu echter afhankelijk van de in- en uitbreiding van de Antwerpse haven. De natuurcompensaties daaromtrent zijn nog niet beslist. Naast de robuuste natuurkern van ca. 4.500 hectare worden ook in de gemeenten Hulst (NL), Beveren (B) en Sint-Gillis-Waas (B) de bestaande natuur- en landschapswaarden versterkt.

Door de verbinding van bestaande natuurgebieden in het grensgebied ontstaat een aaneengesloten estuariene vlakte. Dat is een nat gebied met brakwaterschorren en natte weilanden in de (meestal trechtervormige) monding van een rivier die onderhevig is aan getijden. De ecologische waarde van zo'n uitgestrekt gebied is natuurlijk veel groter dan die van versnipperde stukken natuur.

Historiek & Streekholders

Eeuwenlang vormde dit typische polderlandschap tussen de Schelde, de Antwerpse haven en het (Zeeuws-)Vlaamse achterland de fel bevochten toegang tot de stad Antwerpen. Een gevecht tegen de oprukkende stad en haven, een gevecht tegen het water. Dit resulteerde in een uniek buitendijks natuurgebied met een grillige rand van dijken, polders en kreken. De meest recente strijd, die van de lokale boeren tegen de ontpoldering, is niet weg, maar de ontpoldering van de Prosper- en Hedwigepolders is onomkeerbaar en de meesten hebben zich erbij neergelegd. De afgelopen jaren is er met een groeiende groep belanghebben-

den en geïnteresseerden gewerkt aan een concept dat veel breder is dan het natuurgebied alleen. "We wilden immers een gemengd project realiseren van natuur, landbouw en havengebied", zegt Pieter Jan Meire, projectleider bij de EGTS 'Linieland van Waas en Hulst', "Daarom wilden we die groepen ook expliciet laten samenwerken, want daar zit namelijk de gemeenschappelijke winst". De zogenaamde 'Streekholders' zijn bewoners, overheden, natuurorganisaties, landbouwers, bedrijfsleiders, ambtenaren, maar ook de Antwerpse haven. Allen zijn ze betrokken bij de plannen. Pieter Jan Meire: "We hadden gerekend op een vijftigtal actievelingen die mee zouden willen nadenken en de handen uit de mouwen steken. Intussen zitten we aan 150 erg betrokken Streekholders, met wie we twee- tot driemaal per jaar overleggen".

Eén van de grootste getijdennatuurgebieden van West-Europa

Vier 'planlagen'

De planvisie voor het gebied kent vier lagen. Op de eerste plaats de versterking van de samenwerking tussen de kenmerkende identiteit: de 'drie-eenheid' natuur, landbouw en haven. Nergens ter wereld is deze combinatie zo nadrukkelijk aanwezig als in deze bocht van de Schelde. Op de tweede plaats een groenblauw netwerk: kreken en dijken uitbouwen tot een robuuste ecologische structuur met een samenhangend wandelnetwerk. Ten

derde een onhaalstructuur: betere ontsluiting en bereikbaarheid door aanleg van ‘onthaalpoorten’, aantrekkelijke fietsverbindingen en bijzondere attracties bij de zogenaamde Grensparkiconen Emmadorp, Hedwigepolder, Prosperdorp en Ouden Doel. Tenslotte is er het Parkhart Groot-Saeftinghe. Met Emmadorp als educatief natuurcentrum, de Prosperhoeve als centrale onhaalpoort, een Panoramaheuvel als ultieme natuurbelevingsplek in het getijdengebied en de Schelde-oever bij Ouden Doel als havenzicht en waterpoort.

Meer natuur

Samen met Het Verdrongen Land van Saeftinghe en verdere natuurontwikkeling in de betreffende gemeenten, beslaan de bestaande en nieuwe natuur straks zo’n 5.000 hectare. De dijken worden afgegraven, waardoor over een aantal decennia slikken en schorren ontstaan op de plekken waar nu de polder nog zichtbaar is, maar ook verderop in het achterland.

De afgelopen jaren investeerden België en Nederland via een Interregproject bijna drie miljoen euro in het grenspark. 50% van dit bedrag werd bijgedragen door Europa.

In 2023 zou het water terug in de polders stromen

Pieter Jan Meire: “We hebben het project indertijd ingediend op de subsidielijns voor de versterking van ‘Europese topnatuur’. Intussen staan we veel verder en beschouwen we het als een project waar de focus ligt op geïntegreerde streekontwikkeling, met de drie-eenheid als fundament”. Een Vlaams-Nederlandse beheerorganisatie zorgde voor een grensoverschrijdende natuurvisie voor het Grenspark. Het beheer zelf wordt overgelaten aan de lokale beheerders.

De afgelopen vier jaar werden de realisaties zichtbaar op het terrein. Zo zijn er circa 2 hectare poelen voor de rugstreeppad gegraven, werd er een broedeiland afgedekt met schelpen, zijn er heel wat vleermuishotels geplaatst en is er een vossenraster

geplaatst rond het weidevogelgebied van Putten West. Bij Paal (NL) is het oude geulenpatroon hersteld zodat er een binnendijkse rust- en drinkplaats is ontstaan voor vogels. Bij Kieldrecht (BE) werd de bodem van de kreek Grote Geule gesaneerd.

Recreatie

Om het gebied zo ongerept mogelijk te houden, wordt ingezet op kleinschalige en passende recreatie- en horecavoorzieningen voorzien. Er valt heel wat te doen en de infrastructuur is in uitbouw: een wetenschappelijk veldstation, een beachbar aan de haven van Perkpolder, nieuwe fiets- en wandelinfrastructuur. Je kunt ook de waterbus naar Antwerpen nemen vanuit Fort Liefkenshoek. Pieter Jan Meire: “We hopen de Waterbus te laten varen tot Doel of Ouden Doel. We zijn ook bezig met een bredere mobiliteitsvisie op het gebied”.

Spectaculair is een geplande heuvel met een ‘Panoramatoren’, van waaruit je het gebied van aan de rand kunt bekijken. De heuvel wordt opgeworpen met de afgegraven grond van de dijken. Pieter Jan Meire: “We hadden de grond kunnen gebruiken voor wegeaanleg, maar daarvoor zou er gewoon te veel grond geweest zijn. Afvoeren via het water was ook een optie, maar de vaargeul daar is als een drukke ‘autostrade’ voor vrachtschepen, dat was dus niet optimaal. De grond met vrachtwagens vervoeren, zou 22.000 vrachten betekend hebben. In het kader van minder CO2-uitstoot, was dat ook niet echt te verantwoorden. Dus leek het een logische optie om de grond ter plekke te houden. Zo komen we aan een heuvel van 28 m hoog, waar bovenop dan eventueel nog een uitkijktoren gebouwd zou worden. We spreken over een grondbeslag van ongeveer 4 ha, ergens op de grens van de Hedwige- en Prosperpolder. In de totale oppervlakte van het gebied van 4.500 ha konden we die opoffering wel doen, vonden we”. Ook de boeren waren daarmee tevreden, lacht Pieter Jan Meire: “Eén van hen opperde dat de grond dan ook nog ter plekke beschikbaar zou zijn als er ooit terug ingepolderd zou worden”.

En de landbouwers?

Vele landbouwers moeten met lede ogen aanzien hoe vruchtbare poldergrond, waar eeuwen- en generatieslang voor gewerkt

werd, nu afgegraven wordt om overstromingen toe te laten. Sommigen kunnen het niet verkroppen en blijven in verzet. Anderen proberen hun bedrijf om te vormen richting korte keten, zilte teelten, natuurinclusieve landbouw. Nog anderen hebben zich er intussen bij neergelegd en hopen een graantje mee te pikken van de dagjestoeristen. Zo is er een Nederlandse boer die ritjes door het gebied met een old-timer-tractor aanbiedt. Op de website vind je ook een variatie aan 'streekproducten' die door lokale boeren en ambachtsslui geproduceerd worden: confituren en chutneys, ham, ijs, melk, peren, brood, koeken, honing, olie, fruitwijn, likeuren en bieren... tot ketchup toe.

Niettemin blijft het pijn doen. "Niet alleen voor de boeren, maar voor iedereen die in de polders opgegroeid is", zegt Pieter Jan Meire, zelf een kind van de polders in Assenede in het Meetjesland (het noordwesten van de provincie Oost-Vlaanderen). "Als de kranen en bulldozers in de polders verschijnen, zullen er zeker een aantal landbouwers en andere bewoners traantjes plengen. In ruil krijgen we natuurlijk wel een uniek natuurgebied". In de loop van 2023 zou het water terug in de polders stromen.

Mogelijkheden natuurinclusieve landbouw

Bovendien kunnen lokale landbouwers specifieke teelten verbouwen die aantrekkelijk zijn voor muizen, die als voedsel dienen voor onder andere de bruine kiekendief. Dat is één van de prooivogelsoorten die het gebied van oudsher kenmerkt, maar de laatste jaren erg in de verdrukking zit. intussen foerageert de kiekendief weer volop, zelfs de zeearend dook af en toe weer op. In Nederland biedt het initiatief 'Vogelakkers' mogelijkheden voor samenwerking met landbouwers. Aan Vlaamse zijde stelt de VLM (Vlaamse Landmaatschappij) vier samenwerkingsvormen aan landbouwers voor. Het komt erop neer dat de landbouwers tijdelijk kosteloos grond ter beschikking krijgen om specifieke planten die het gebied aantrekkelijk maken voor de kiekendief te telen: grasklavers, luzerne, mengteelten van vlinderbloemigen en graansoorten. De opbrengst van die teelten kan de landbouwer behouden. De gewassen kunnen als veevoeder dienen. De overeenkomsten bieden ook de mogelijkheid om andere natuurgerichte maatregelen uit te voeren: beheer van rietstroken, graslandstroken, perceelsranden, akker- en weidevogelgebied, botanisch beheer, braaklegging...

Een landbouwer kan ook op eigen initiatief een kiekendiefvriendelijk gewas op eigen gronden telen, zonder dat hier een specifieke overeenkomst wordt aangegaan. Het voordeel daarvan is dat de boer volledig vrij is in manier van telen, duurtijd van zijn engagement enz.

www.grenspark-groot-saeftinghe.eu

Tekst: Peter Thoelen

Meer nieuws...

Buurlanden verhogen autosubsidies

De Europese auto-industrie zit in het slop. Onze buurlanden proberen de schok te dempen door de subsidiëring voor elektrische voertuigen op te trekken. Vanaf 1 juli stijgt de overheidspremie voor een elektrische auto in Duitsland van 3.000€ naar 6.000€. In Frankrijk stijgt die premie van 6.000€ naar 7.000€ en de slooppremie voor een oude diesel van 2.500€ naar 5.000€. Nederland tenslotte kwam deze maand met een EV-premie van 4.000€ voor nieuwe elektrische auto's, en 2.000€ voor tweedehands modellen.

In België moeten we het voorlopig zonder subsidies doen. De belangrijkste overheidspremie die we hadden, was de Vlaamse EV-premie die gold voor elektrische wagens, e-bromfietsen en e-motorfietsen. Deze werd in januari 2020 afgevoerd door besparingen bij de Vlaamse overheid. Tot 2013 hadden we op federaal niveau ook een belastingvermindering van 30% voor elektrische personenwagens. De kans dat we op korte termijn nieuwe EV-subsidies krijgen op federaal of Vlaams niveau lijkt klein. Ook op federaal niveau lijkt er voorlopig niets in de pijplijn te zitten.

www.egear.be

Nieuw fonds voor duurzame landbouw

Het grenspark Groot Saeftinghe is een natuurgebied in ontwikkeling op zowel Vlaams als Nederlands grondgebied. Met 4.500 hectare is het één van de grootste natuurgebieden van West-Europa. Sinds 2017 wordt samengewerkt met landbouwers in het kader van natuurinclusieve landbouw, die een positief effect heeft op de biodiversiteit en het leefgebied van vogelsoorten als de bruine kiekendief.

Een nieuw Landbouwinnovatiefonds zal landbouwers ondersteunen die bereid zijn om hun landbouwuitbating bij te sturen. Van alle voorstellen die aan de deelnamecriteria voldoen, krijgen minstens 20 landbouwers financiële ondersteuning voor de opmaakkost van een businessplan. Aanvullend maken deze voorstellen, na externe jurering, kans op financiële ondersteuning tot 25.000 euro voor de investering en bijkomende begeleiding tijdens de effectieve uitvoering op het terrein.

Met deze projectoproep wil Port of Antwerp, in samenwerking met het Grenspark Groot Saeftinghe, meewerken aan een opwaardering van het huidige polderlandschap op linkeroever. Het Antwerps Havenbedrijf. "We zetten in op aangepaste landbouw zoals het verbouwen van gewassen die minder bemesting en gewasbeschermingsmiddelen nodig hebben en die een minder intensieve grondbewerking vereisen."

www.vilt.be